

Önemli Not: Bu makalenin orijinali aşağıda künye bilgileri verilen dergide İngilizce olarak yayımlanmıştır. Bu metin yabancı dil bilmeyen araştırmacıların araştırmadan yararlanabilmesi amacıyla Türkçe'ye çevrilmiştir.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?.Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

Pandemi toplumsal değerleri nasıl etkiledi? Öğretmen Adaylarının Perspektifi ile Erozyon mu? Kazanım mı?

Özge METİN & Mustafa DOLMAZ

Özet

Bu araştırma toplumsal düzenin ve refahın sağlanmasında, kişiler arası ilişkilerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesinde, bireyin davranışlarının toplumsal yaşamın beklentileriyle uygun hale getirilmesinde ve olası toplumsal bir takım problemlerin yaşanmasının önüne geçilmesinde büyük bir fonksiyonu olan değerlerin pandemi sürecinden ne denli etkilendiğini öğretmen adaylarının perspektifinden incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bir nitel araştırma yöntemi olan fenomenoloji yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu yirmi beş öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken kolay ulaşılabilir örneklem yöntemine başvurulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacıların geliştirdiği dört adet açık uçlu soru içeren görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi işe koşulmuştur. Araştırma sonucunda pandemi sürecinin fedakarlık, yardımseverlik, dayanışma, şükür, tevekkül, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme gibi birtakım değerleri olumlu yönde etkilediği, misafirperverlik, özgürlük, eşitlik, nezaket, azim, estetik gibi bir takım değerleri olumsuz etkilediği, sabır, dayanışma, tasarruf, bilimsellik gibi bazı değerlerin ise öğretmen adaylarının yaşama bakış perspektifindeki farklılıklardan dolayı hem erozyona uğrayan hem de kazanım yaşanan değerler arasında yerini aldığı fikrini taşıdığı görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının erozyona uğrayan değerlerin ilerleyen dönemlerde insanlığı çeşitli sağlık sorunları, sosyal bir yaşam, duyuşsal yoksunluk, depresyon, dijital bağımlılık, bencillik, işsizlik, kaygı, nezaketsizlik gibi problemlerle yüzleşmek zorunda bırakacağına yönelik bir endişe taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Pandemi, Değerler, Değişim, Öğretmen adayları.

Giriş

İnsanoğlu çok eski çağlardan itibaren toplumsal yaşamın her alanında bireylerin huzur ve iyiliğini tesis etmeye çalışmış, bu nedenle "insan nasıl yaşamalı?" sorusuna uzun bir süre yanıt aramıştır (Bolay, 2007; Özen, 2019). Bu sebeple insan davranışlarını, fikirleri, nesnelere ve durumları iyi-kötü, değerli-değersiz, arzu edilen ya da aşağılık şeklinde tanımlamamıza yarayan ve insanlığın huzuruna katkıda bulunan değerler, felsefe, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, hukuk, eğitim gibi hayata farklı perspektiflerden bakan farklı sosyal bilim disiplinlerine konu olmuş, bakış açısındaki bu farklılık ise

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

değer kavramının birbirinden çok farklı pek çok tanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Balcı & Yanpar Yelken, 2010; Shaver ve Strong, 1976). Her ne kadar değer kavramı farklı disiplinlerce farklı biçimlerde tanımlansa da tüm tanımlarda vurgulanan bazı ortak noktalardan hareketle değer kavramına dair bir çerçeveye çizmek mümkündür.

Değerler insanın duyuşsal yönünün bir parçası, eğitim-öğretim sürecinin nihai gayesi ve ruhudur. Eğitim-öğretim sürecinin amacı sadece akademik açıdan başarılı, bilgi ve beceri ile donanmış bireyler yetiştirmek değildir. Bilgi, beceri ve davranışlarımız arasındaki koordinasyonu kuran, deyim yerindeyse onları ete kemiğe büründüren şey değerlerimizdir. Bu durum değerler eğitimi müfredat programlarının bir ögesi yapmış, toplumlar eğitim-öğretim süreci vasıtasıyla erdemli ve duyarlı vatandaşlar yetiştirmeye çalışmıştır (Bacanlı, 1999; MoNE, 2018).

Değerler toplumsal düzenin anahtarıdır. Toplumsal bir varlık olan insan doğduğu andan itibaren kuralları olan bir toplumsal düzene dâhil olmaktadır. Bu durum toplumsal biraradalığı sağlayan bazı esasları gerekli kılmaktadır (Uslu, 2007). Değerler adını verdiğimiz bu esaslar Topçuoğlu'na (1984) göre "toplumun anonim kişiliğinin yaratmış olduğu kurallardır" (Akt. Demirkasımoğlu, 2015). Bu kurallar bireylerin isteklerine, arzularına, davranışlarına ve yönelimlerine yön vererek onları erdemli davranmaya ve toplumsal düzene katkıda bulunmaya sevk eder (Bacanlı, 1999).

Toplumları bir arada tutan kültür kaynağı olan değerler aynı zamanda bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel tecrübeler bütünüdür (Canatan, 2008; Direkci, 2019; TDK 2021). Kültürel miras unsuru olan değerlerin aktarılması milletleri ayakta tutan en önemli unsurlardan biridir (Bars, 2017, Ayaydın ve Ayaydın, 2018). Değerler toplumu oluşturan bireyleri ortak bir amaç etrafında toplayarak birbirine kenetler (Gerekten, 2018). Bu nedenle toplumlar, varlıklarını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek ve geleceğe güvenle bakabilmek için her bir ferdinde dostluk, yardımseverlik, barış, saygı, cömertlik, sevgi gibi değerlerin içselleştirildiğini görmek isterler (İçöz Arslan, 2018). Bu içselleştirme süreci bireyin doğumu ile başlar, akran grupları, kitle iletişim araçları, aile ve okul gibi toplumsal kurumlar vasıtasıyla yaşam boyu şekillenir (Altunay Şam, 2015; Kapkın vd., 2018)

Değerler bireylerin davranışlarını toplumun beklentilerine uygun hale getiren denetim mekanizmalarıdır (Yazıcı, 2014). Bazı teknolojik ve sosyal gelişmeler toplumların ve toplulukların bireylerden beklentilerini değiştirse bile (Selvi, 2021), değerler insanın isteklerine, arzularına ve yönelimlerine yön vererek onları erdemli davranmaya sevk ederler (Bacanlı, 1999) yani yapıp etmelerimizin temelinde yatan, onları belirleyen ve yöneten değerlerimizdir (Uysal, 2003). Bu bağlamda değerler yaşanan topluma uyum sağlamayı kolaylaştırır, bireyleri kişisel menfaatlerini ikinci planda tutmaya ve toplumsal menfaatleri gözetmeye teşvik eder. Toplumsal menfaatleri ön planda tutan bireylerin ise yaşadıkları toplumda, çalıştıkları ortamda, iş ve arkadaş ortamlarında sevilip-sayılan statü sahibi bireyler olmaları değerleri davranış haline getirmiş olmalarından kaynaklanmaktadır (Tay vd., 2013; Dilmaç ve Şimşir, 2016, Ataş ve Ayık, 2013).

Değerler toplumsal problemlere karşı sigortadır. Gündelik hayatın rutin sürecinde birçok problemle karşılaşırız. Bu problemler bazen kuşak çatışmaları kimi zaman çarpık kentleşme bazen de kültürel ve ahlaki yozlaşma gibi değişik sebeplerle ortaya çıkabilir. Sebebi her ne olursa olsun değerler bu problemlerle mücadele etmede bize güç ve kudret sağlar (Law vd, 2003; Ünlü ve Kaşkaya, 2018; MoNE, 2018).

Değerler gündelik hayatın her aşamasında vardır. Ekonomiyi, bilimi, dini inancı, sanatı, eğitimi ve politikayı dahi değerlerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Yediğimiz yemeklerin seçiminden **Atf için Lütfen:** Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

tatilimizi nerde nasıl geçireceğimize, yatırım planlarımızdan iş ortamında bağlı bulunduğumuz kuralların belirlenmesine, giysilerimizin seçiminden evlilik kararımıza kadar hayatın her alanında aldığımız tüm kararlarda değerlerin etkili olduğunu söylemek mümkündür (Barnes, 2019; Robbins, 1993). Ancak değerlerin hayatın her alanında var olması değerlerin değişime açık olduğu gerçeğini değiştirmemektedir (Fichter, 2006). Özellikle toplumsal etkisi büyük beklenmedik bir takım durumlar (depremler, küresel iklim değişiklikleri, volkanik patlamalar ve salgınlar gibi) toplumun yaşayış tarzını, tutum ve davranışlarını etkileyebilmekte, değerler üzerinde etkili olabilmektedir (Demirkasımoğlu, 2015; Yıldırım, 2020, Efe, 2016).

Özellikle pandemiler tarih boyunca toplumlar üzerinde çok yönlü etkiler yaratmış, başta sağlık olmak üzere eğitimden ekonomiye, siyasetten turizme toplumsal hayatın farklı alanlarında birçok değişim meydana getirmiştir (Esiroğlu, 2021). 2019 yılının aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilen ve etkilerini hala derinden hissettiğimiz Covid-19 salgını da bu pandemilerin en güncel örneğidir (Güngörer, 2020). Pandeminin dünya üzerinde hızla yayılması sebebiyle hemen hemen her ülkenin hükümeti salgının hızını kesecek bazı önlemler almaya başlamıştır. Spor müsabakalarının ertelenmesi, bilimsel kongreler ve çeşitli etkinliklerin yüz yüze yapılamaması, okulların kapatılması ve eğitimin uzaktan sürdürülmesi, sanayi faaliyetlerinin kısmi olarak sürdürülmesi, turizm hareketlerinin durdurulması, sokağa çıkma yasaklarının ilanı, sosyal mesafe ve maske zorunluluğu, restoran, kafe, kütüphane, müze, sinema ve tiyatro gibi sosyal etkileşim mekânlarının kapatılması bu önlemlerden bazılarıdır. Bu önlemler toplumun aslında çok da alışkın olmadığı bir yaşam tarzını benimsemesine ve farklı davranış kalıpları ile karşı karşıya gelmesine neden olup insanların yeni normal kavramı ile karşılaşmasını sağlamıştır (Afacan ve Avcı, 2020; Karataş, 2020; Kervankıran ve Bağmancı, 2020). İnsanların yaşam tarzının değiştiği durumlarda kültürlerinde (Aytaç ve Kurtdaş, 2015), davranışlarında, gündelik faaliyetlerinde ve daha da önemlisi önem atfettikleri şeylere karşı tutumlarında da birtakım değişikliklerin yaşanması kaçınılmazdır.

Bu araştırma insanların davranışlarına yön veren, toplumsal düzen ve huzurun devamlılığına katkıda bulunan ve bu katkı ile toplumsal birlik ve bütünlüğü sağlayan, istenmeyen davranışları engelleyen ve toplumsal birtakım problemlerin oluşmasının önüne geçen değerler üzerinde Covid-19 pandemisinin yarattığı etkiyi eğitim fakültesi mezunu öğretmen adaylarının gözüyle incelemesi bakımından önemlidir. Öğretmenlik mesleğinin öncelikle insani değerleri temel almayı gerektiren bir meslek olması sebebiyle araştırma öğretmen adayları ile gerçekleştirilecektir (Ayık ve Ataş, 2014.) Bu gaye ile şu sorulara yanıt aranacaktır:

Pandemi değerler üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etki yarattı mı? Yarattı ise bu etki pozitif yönlü müdür? Negatif yönlü mü?

Pandemi döneminde erozyona uğradığını düşündüğünüz değer nedir? Neden erozyona uğramıştır?

Pandemi döneminde hangi değerlerde pozitif yönlü bir kazanım yaşanmıştır?

Pandemi döneminde değerlerde yaşanan erozyon ilerleyen zamanlarda hangi sorunlara yol açabilir?

Yöntem

Araştırma insana özgü bir takım bireysel özelliklerin doğasına odaklanan, bilginin derinliği ve özgünlüğüne önem veren nitel desende yürütülmüştür (Baltacı, 2019). Araştırmada nitel araştırmalarda önemli bir yeri olan Fenomenoloji yöntemine başvurulmuştur. Fenomenoloji güçlü felsefi kökenleri olan, felsefe, psikoloji, sosyoloji, eğitim alanlarında gerçekleştirilen araştırmalarda **Atf için Lütfen:** Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

sıklıkla kullanılan, tümevarımcıl ve tanımlayıcı bir araştırma yaklaşımıdır. Fenomenolojik araştırmada amaç bireylerin bir olgu üzerine gündelik yaşamda bilinçli ya da bilinçsiz olarak tecrübe ettiği yaşantı deneyimlerini her türlü ön yargıdan uzak içsel bir bakış açısıyla incelemektir. Bu yaklaşımın temelinde en temel insani gerçeklere yalnızca içsel öznellik yoluyla erişilebileceği düşüncesi yatmaktadır. Bu nedenle fenomenoloji araştırmalarında olguyu deneyimleyen bireylerle yansıtıcı görüşmeler yapılmaktadır (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020; Flood, 2010).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin altı farklı şehrinde (Ankara, Giresun, Erzincan, İstanbul, Sivas ve Tokat) yaşayan toplam yirmi beş öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarından on ikisi kadın on üçü erkektir. Çalışma grubunun yaş aralığı 22-32 yaş grubu aralığındadır. Çalışma grubu belirlenirken kolay ulaşılabilir örneklem yönteminden faydalanılmıştır. Baltacı'ya (2018) göre bu yöntemde araştırmacıların evrenden en kolay ulaşabileceği örnekleme yönelmesi esastır. Çalışma grubuna ait bazı bilgiler tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma grubuna ait tanımlayıcı bilgiler

Şehir	Cinsiyet	
	F	%
Ankara	4	Erkek
Erzincan	1	F: 13
Giresun	1	%:
İstanbul	1	Kadın
Sivas	15	F: 12
Tokat	3	%:

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda araştırma sorularına yönelik bilgiler elde edebilmek için öğretmen adaylarına dört adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması esnasında öğretmen adaylarına sunulan formlarda Türk eğitim programları içerisinde kendine yer bulan ve evrensel geçerliliği bulunan eşitlik, sevgi, saygı, tasarruf, adalet, yardımseverlik, dayanışma, dostluk gibi değerlerden oluşan toplam yirmi bir değer ile eğitim programlarında yer almasa da günlük hayatta sık sık işe koşulan hoşgörü, misafirperverlik, şükür, cömertlik, kahramanlık, özgüven, paylaşımcı olma, kadirşinaslık gibi yirmi yedi değer yer aldığı toplamda ise kırk sekiz değeri içeren bir liste değerlerin kısa tanımları ile birlikte yer almaktadır. Bu değer listesi ve bu değerlerin tanımlarını öğretmen adaylarına hatırlatıcı olması amacıyla verilmiş, formlar doldurulmadan adaylarca bir defa okunmuştur. Öğretmen adaylarının araştırma kapsamına girdiğini düşündüğü ancak listede bulunmayan bir değer var ise bu değer listeye eklenerek araştırma sorularının yanıtlanması öğretmen adaylarından rica edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde günümüzde "bir tür metin madenciliği" olarak da tanımlanabilecek bir yöntem olan içerik analizi yöntemine başvurulmuştur (Skalski vd. 2017). İçerik analizinde elde edilen verilerin **Atf için Lütfen:** Metin, Ö., & Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

nitel bir veri analiz programında belirli temalar altında kodlanması esastır. Kodlar benzer anlamlar taşıyan kelimeler ya da kelime gruplarının sözdizimsel olarak tanımlanmasına yarayan birimlerdir (Steve, 2001). Araştırma kapsamında toplanan veriler Nvivo 10 isimli veri analiz yazılımı ile kodlanarak analiz elde edilmiş, analiz sonucunda elde edilen bulguları görselleştirerek özetleyen kod haritaları bulgular bölümünde sunulmuştur. Araştırmada öğretmen adaylarının cevapları her biri farklı bir bireyi temsil edecek şekilde erkek katılımcılar “E1” “E2” – kadın katılımcılar “K1” “K2”... şeklinde bir kısaltmayla kısaltılmak suretiyle kodlanarak sunulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirlik

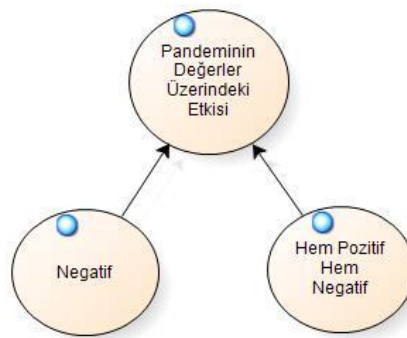
Nitel araştırmalarda içerik analizine dayalı çalışmaların güvenilirliği kodlamayı yapan kodlayıcılar arasındaki uyum oranı ile belirlenmektedir. Yani aynı veri toplama aracını kullanan farklı araştırmacıların benzer sonuçlara ulaşması araştırmanın güvenilirliği açısından önemlidir. Araştırmada kodlayıcılar arasındaki uyum Cohen (1960) tarafından önerilen Kappa İstatistiği kullanılarak hesaplanmış, uyuşma oranının 0.86 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre uyuşma oranı “oldukça yüksek” elde edilen veriler ise güvenilirlerdir.

Araştırmanın geçerliği için ise bazı kriterler göz önünde bulundurulmuştur. İnanırcılık kriteri bağlamında bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiş, araştırma süreci başından sonuna kadar detaylı bir biçimde verilmiştir. Aktarılabirlik hususunda ise katılımcı sayısının nitel bir çalışma için yeterliliği göz önünde bulundurulmuştur. Onaylanabilirlik için ise veriler nesneliliğinin ve tarafsızlığın sağlanabilmesi için onları açıklayıcı temalar ve kodlar altında toplanmıştır. Ayrıca tüm katılımcılardan katılımcı onayı alınarak bireylere çalışmaya katılmayı reddetme imkânı tanınmış, veri toplama aracı hazırlanırken ve veriler toplanırken uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu hususlar araştırmanın geçerliği açısından yeterli görülmektedir (Arastaman vd. 2018)

BULGULAR

Pandeminin Değerler Üzerine Etkisine İlişkin Bulgular

Katılımcıların, “Pandemi değerler üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etki yarattı mı? Yarattı ise bu etki pozitif yönlü müdür? Negatif yönlü mü?” sorusuna vermiş olduğu yanıtlar, Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Pandeminin Değerler Üzerindeki Etkisi

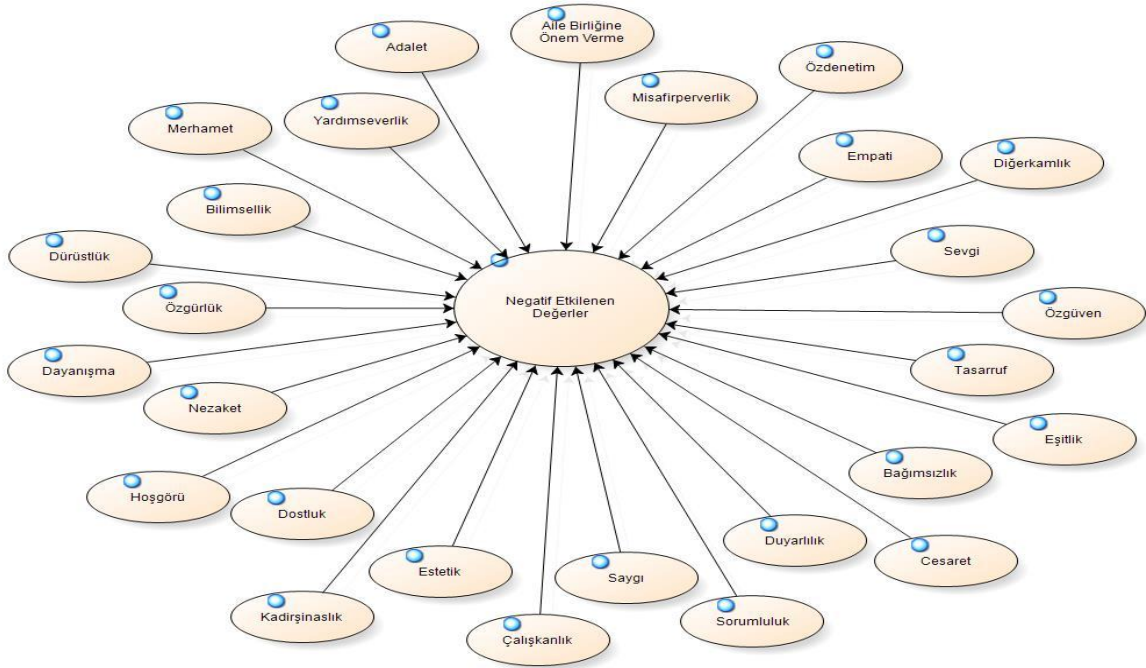
Şekil 1’de de görüldüğü üzere katılımcılar pandeminin değerler üzerinde etkili olduğunu, bu etkinin negatif olarak tek yönlü (f:3) olduğu şeklinde görüş belirtildiği gibi aynı zamanda hem pozitif hem de negatif (f:22) şeklinde iki yönlü bir etkinin söz konusu olduğu ağırlıklı olarak ifade edilmiştir. Bu durum

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

katılımcıların yaşadıkları pandeminin, değerleri sadece negatif olarak değil aynı zamanda da pozitif anlamda da etkilendiği görüşünü ortaya koymaktadır.

Pandemi Dönemi Negatif Etkilenen Değerler ve Olası Nedenlerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların, “Pandemi döneminde erozyona uğradığını düşündüğünüz değer nedir? Neden erozyona uğramıştır?” sorusuna verdiği yanıtlar, Şekil 2 ve Şekil 3’te gösterilmiştir.

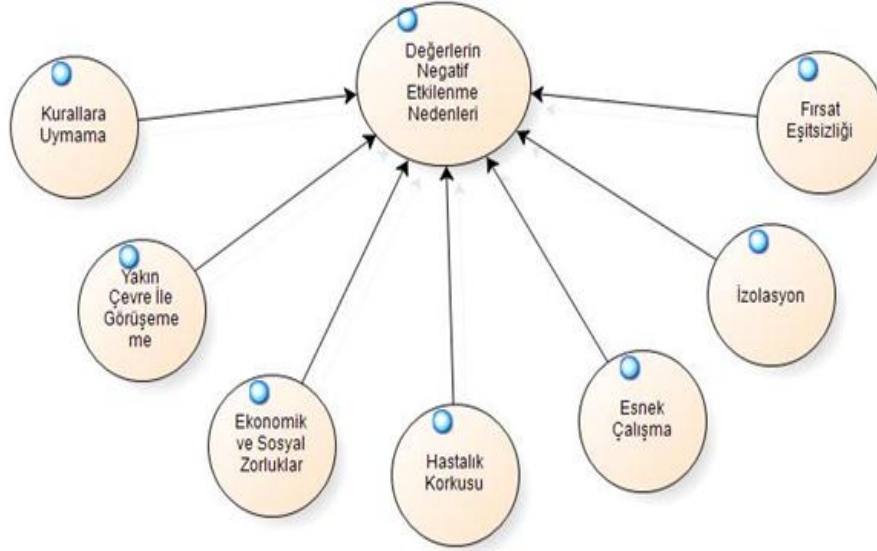
Şekil 2. Pandemi Döneminde Negatif Etkilenen Değerler

Şekil 2’de öncelikle pandemi döneminde negatif etkilenen değerlerin neler olduğuna odaklanılmış, katılımcıların verdiği yanıtlara istinaden elde edilen veriler görselleştirilerek sunulmuştur. Şekil 2’de gösterilen değerlerin ifade edilme yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda en fazla etkilenen değerden en az etkilenen değere doğru yapılan sıralama Misafirperverlik (f:17), Özgürlük (f:13), Dostluk (f:10), Aile Birliğine Önem Verme (f:10), Hoşgörü (f:9), Bilimsellik (f:8), Sorumluluk (f:8), Çalışkanlık (f:7), Nezaket (f:7), Sevgi (f:7), Dayanışma (f:6), Duyarlık (f:6), Eşitlik (f:6), Bağımsızlık (f:5), Saygı (f:5), Özgüven (f:4), Yardımseverlik (f:4), Diğerkâmlık (f:3), Özdenetim (f:2), Estetik (f:2), Dürüstlük (f:2), Tasarruf (f:1), Merhamet (f:1), Kadirşinaslık (f:1), Empati (f:1), Adalet (f:1), Cesaret (f:1) şeklindedir. Katılımcılar genel olarak toplam 27 değerde pandeminin olumsuz bir etkisinin olduğunu ifade ederken, misafirperverlik, özgürlük, dostluk, aile birliğine önem verme, hoşgörü, bilimsellik ve sorumluluk gibi değerler diğerlerine oranla daha fazla katılımcı tarafından negatif etkilenen değerler olarak nitelendirilmiştir.

Diğerlerine oranla sıklıkla negatif etkilendiği düşünülen değerlere ilişkin olarak katılımcı görüşlerini örneklendirmek gerekirse E1 kodlu katılımcının: “Türk toplumu her zaman misafirperverdir diye lanse edilir. Bu covid19 döneminde insanların birbirinden uzak yaşamaya alışmaları ve birbirlerini ağırlayamamak, onlarla görüşmemek bu değeri de sekteye uğrattı.” şeklinde görüşleri ile misafirperverlik değerine, E3 kodlu katılımcının: “Bilimsellik değeri erozyona uğradı.” şeklinde görüşü ile bilimsellik değerine ilişkin, K1 kodlu katılımcının: “Aile birliğine önem verme, birçok kişi anne

Atf için Lütfen: Metin, Ö., & Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

babasını uzun zamandır doğru düzgün ziyaret edemiyor.” şeklinde görüşü ile Aile birliğine önem verme değerine ilişkin, K2 kodlu katılımcının: “Çalışkanlık değeri erozyona uğradı.” görüşü ile çalışkanlık değerine ilişkin, K3 kodlu katılımcının: “...etrafımızda olan kötü bir olaya veya duruma karşı daha uzak ve soğuk kalmaktan dolayı duyarlılık değeri...” görüşleri ile duyarlılık değerine ilişkin ve E4 kodlu katılımcının: “Eğitim açısından bakarsak eşitlik değeri erozyona uğradı.” şeklinde görüşleri ile eşitlik değerine ilişkin bir negatif etkinin varlığına vurgu yaptığı görülmektedir. Ayrıca Şekil 3’te pandemi döneminde değerlerin negatif etkilenme sebepleri görselleştirilerek sunulmuştur.

Şekil 3. Pandemi Döneminde Değerlerin Negatif Etkilenme Nedenleri

Şekil 3’te katılımcıların pandemi döneminde değerlerin negatif etkilenme sebeplerine ilişkin görüşleri görselleştirilerek verilmiştir. Bu görsel incelendiğinde vurgulanma sıklığına göre Yakın çevre ile görüşememe (f:21), Esnek çalışma (f:11), İzolasyon (f:10), Hastalık korkusu (f:8), Fırsat eşitsizliği (f:6), Kurallara uymama (f:3) ile Ekonomik ve sosyal zorluklar (f:2) gibi faktörlerin değerlerin negatif etkilenmesine yol açtığı yönünde öğretmen adaylarının fikir beyan ettiği görülmektedir.

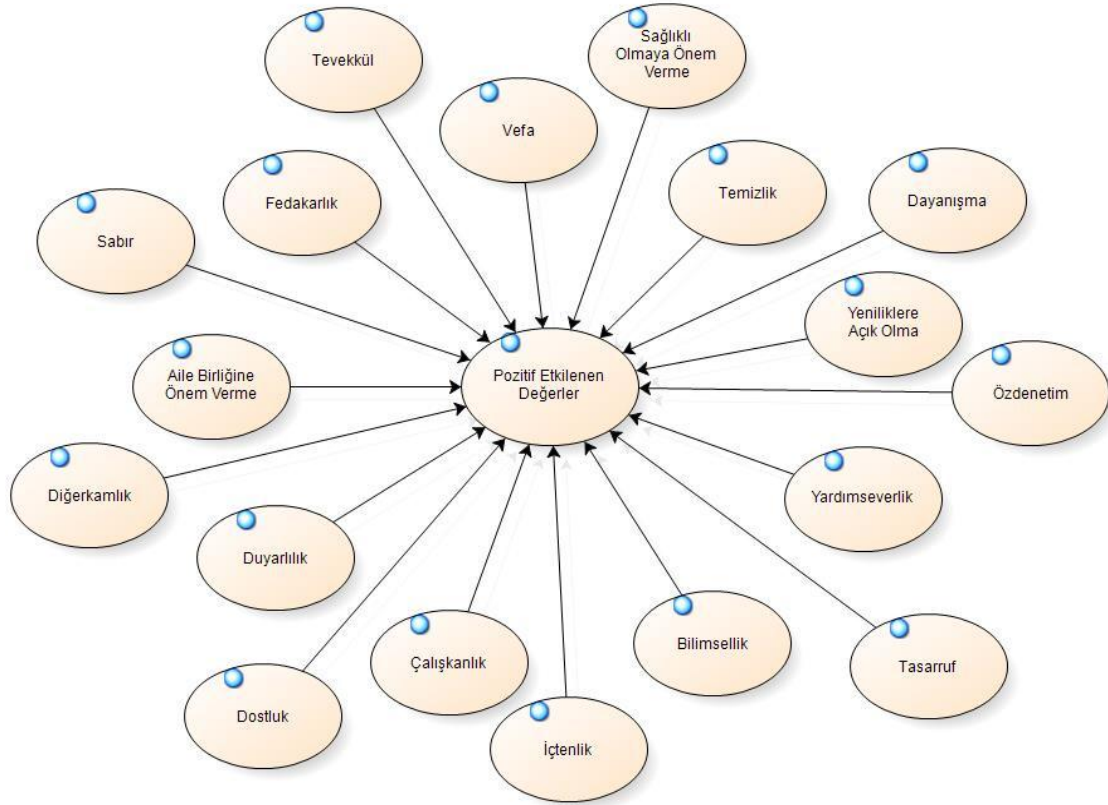
Katılımcılar özellikle yakın çevre ile görüşememeye bağlı olarak dostluk, aile birliğine önem verme, misafirperverlik, sevgi gibi değerlerin; Esnek çalışmaya bağlı olarak adalet, sorumluluk, çalışkanlık, bilimsellik gibi değerlerin; İzolasyon nedeni ile özgürlük, bağımsızlık, yardımseverlik, misafirperverlik değerlerin; Hastalık korkusundan kaynaklı olarak yine aile birliğine önem verme, yardımseverlik, cesaret, duyarlılık, empati, dayanışma, hoşgörü, nezaket gibi değerlerin; Fırsat eşitsizliğinin eşitlik değerini; Kurallara uymamaya bağlı olarak duyarsızlık, saygı gibi değerlerin; Ekonomik ve sosyal zorluklardan kaynaklı olarak özgüven, tasarruf, hoşgörü, merhamet değerlerinin olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir.

Söz konusu kategorilere ilişkin olarak, yakın çevre ile görüşememek kapsamında katılımcılardan E1: “İnsanların birbirinden uzak yaşamaya alışmaları ve birbirlerini ağırlayamamak, onlarla görüşememek...”, E2: “Sık sık görüştüğümüz dostlarımızla görüşemez oturup kalkamaz olduk.”, K2: “Birçok kişi anne babasını uzun zamandır doğru düzgün ziyaret edemiyor.”, esnek çalışma kapsamında K3: “Pandemi bilim insanlarının çalışmalarını aksattı. Normal işinde gücünde olan insanlarda işe geç gitti erken çıktılar ya da esnek çalıştılar.”, fırsat eşitsizliğine ilişkin E4: “Eğitim **Atf için Lütfen:** Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

açısından bakarsak eşitlik değeri erozyona uğradı. İmkânı olmayan, iyi internet altyapısı ya da bilgisayarı olmayan öğrencilerin bu süreçte akranlarıyla aynı şartlar altında eğitim aldıklarını söylemek yanlış olur.”, kurallara uymama bağlamında E5: “Yine sokakta birbirinin hakkına saygı duymayan maskesiz gezen sorumsuz insanları gördük.”, izolasyon nedeniyle E10: “Vaka sayıları artınca uygulanan hafta sonu yasakları ve turizm sezonunun kapanması ile seyahat yasakları insanların özgürlüğünü kısmen etkiledi.” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Pandemi Dönemi Pozitif Etkilenen Değerler ve Olası Nedenlerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların, “Pandemi döneminde hangi değerlerde pozitif yönlü bir kazanım yaşanmıştır? Pozitif etkilenmesinin sebepleri nelerdir?” sorusuna vermiş olduğu yanıtlar, Şekil 4 ve Şekil 5’te gösterilmiştir.

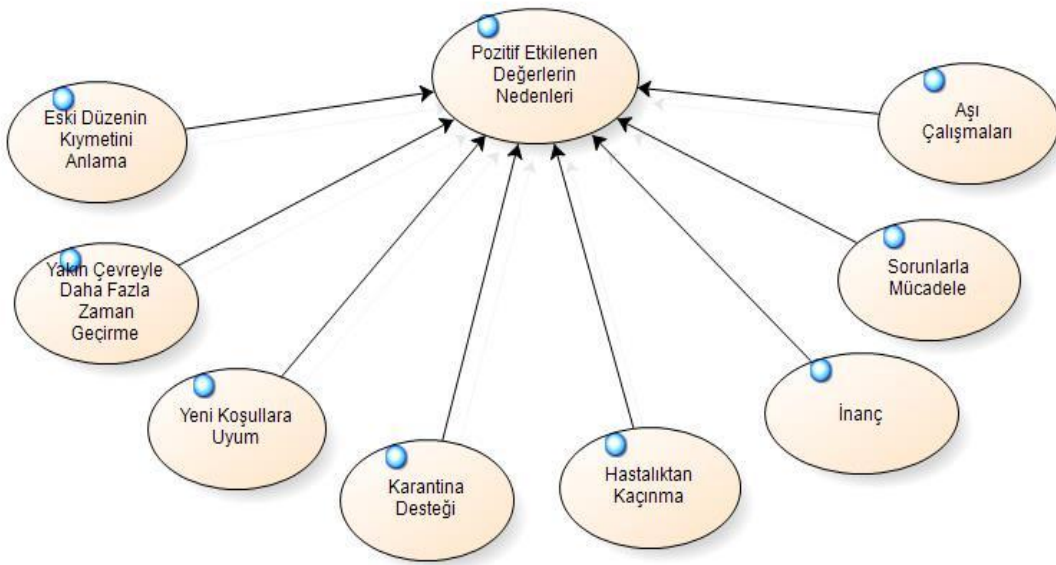

Şekil 4. Pandemi Döneminde Pozitif Etkilenen Değerler

Şekil 4’de öncelikle pandemi döneminde pozitif etkilenen değerlerin neler olduğuna odaklanılmış, katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara istinaden veriler görselleştirilerek sunulmuştur. Katılımcılar pandemi döneminde; Tevekkül (f:13), Yardımseverlik (f:11), Temizlik (f:8), Tasarruf (f:6), Dayanışma (f:6), Yeniliklere Açık Olma (f:5), Sağlıklı olmaya önem verme (f:4), Sabır (f:4), Bilimsellik (f:4), Vefa (f:3), Duyarlık (f:2), Çalışkanlık (f:2), Aile birliğine önem (f:2), Diğerkamlik (f:1), Dostluk (f:1), Fedakârlık (f:1), İçtenlik (f:1) ve Özdenetim (f:1) gibi toplam 18 değerde pozitif yönlü bir kazanımın yaşandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca elde edilen veriler doğrultusunda tevekkül, yardımseverlik, temizlik, tasarruf, dayanışma ve yeniliklere açık olma gibi değerlerinin diğerlerine oranla daha fazla katılımcı tarafından pozitif yönlü kazanım yaşanan değerler olarak nitelendirildiği söylenebilir.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

Pozitif etkilendiği belirtilen değerlere ilişkin olarak; tevekkül değeri kapsamında E2 kodlu katılımcının: “Hasta olanlar ve yakınları hastalığın Allah’tan geldiğine inandı ve bol bol dua ederek Allaha tevekkül ettiler.”, yeniliklere açık olmaya ilişkin K:3 kodlu katılımcının “Hiç aklımızda olmayan ve arzu etmediğimiz bir hayatı yaşadık. Hayatın bizlere neler getireceğinin hiç belli olmadığını gördük.”, tasarruf değerine ilişkin E13 kodlu katılımcının: “Bu süreçte mümkün mertebe elimde olan şeyleri kullandım, olanla yetinmeye çalıştım, yeni bir şeyler almamaya çalıştım.”, yardımseverlik ve fedakârlığa ilişkin K6 kodlu katılımcının: “Gençler olarak gerekli fedakârlığı yaptığımızı düşünüyorum. İnsanların yardımına koştuk”, temizlik değerine ilişkin olarak E4 kodlu katılımcının: “Zaten temizdik ama daha temiz olmayı alışkanlık haline getirdiğimiz için temizlik değeri bu dönemde en fazla kazanım yaşanan değerlerden birisi.” görüşlerini örnek olarak vermek mümkündür. Söz konusu pozitif etkilenen değerlerin niçin pozitif etkilendiğinin kaynağını tespit edebilmek amacıyla Şekil 5 sunulmuştur.

Şekil 5. Pandemi Döneminde Pozitif Etkilenen Değerlerin Nedenleri

Şekil 5’te katılımcıların pandemi döneminde değerlerin pozitif etkilenme sebeplerine ilişkin görüşleri kategorileştirilerek sunulmuştur. Belirtme sıklığına göre katılımcı görüşleri Karantina desteği (f:13), İnanç (f:11), Hastalıktan kaçınma (f:9), Yeni koşullara uyum (f:9), Sorunlarla mücadele (f:8), Aşı çalışmaları (f:6), Eski düzenin kıymetini anlama (f:5) ve Yakın çevreyle daha fazla vakit geçirme (f:2) şeklinde 8 farklı kategoride ele alınmıştır.

Katılımcıların vermiş olduğu yanıtlar öncelikle kategorilere göre irdelendiğinde, yapılan karantina destekleri ile yardımseverlik, dayanışma, fedakârlık, vefa değerlerinin; İnançları gereği hastalığın getirdiği olumsuzluklara karşı dua ederek tevekkül değerinin; Hastalıktan kaçınma davranışı ile sağlıklı olmaya önem verme, temizlik ve duyarlık değerinin; Pandemi ile birlikte ortaya çıkan yeni hayat koşullarına uyumun yeniliklere açık olma, tasarruf, sorumluluk ve sabır değerlerinde; Pandemi döneminin kendine has getirmiş olduğu bazı sorunlarla mücadele etmenin dayanışma, yardımseverlik ve tasarruf değerlerinde; Pandeminin etkileri azaltmak amacıyla yapılan aşı çalışmalarının çalışkanlık ve bilimsellik değerine; Pandemi öncesi hayatın kıymetini anlamının dostluk, içtenlik değerlerinde;

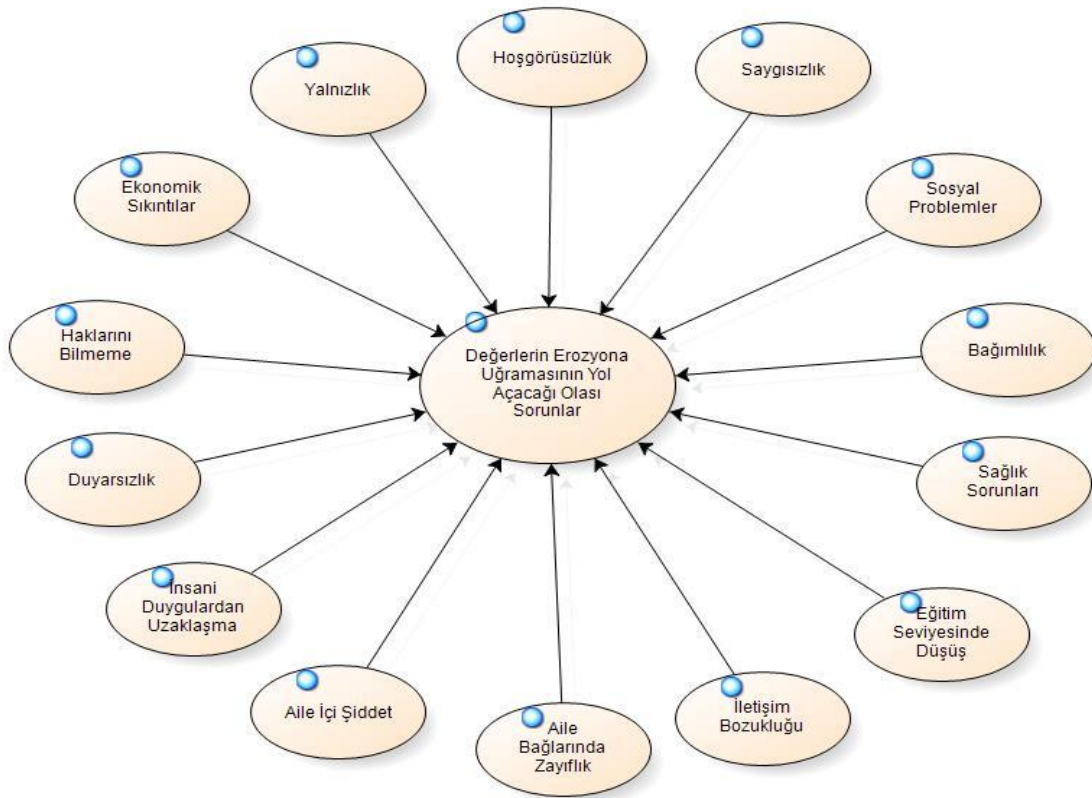
Atıf için Lütfen: Metin, Ö., & Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

Yakın çevre ile karantina sürecinde geçirilen uzun sürelerin aile birliğine önem verme değerinde olumlu bir gelişme gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Belirtilen kategorilere ilişkin olarak aşı çalışmaları kapsamında E2 kodlu katılımcının: “çeşitli aşı geliştirme çalışmaları aklın ve bilimin önemini bize bir kere daha gösterdi.”, hastalıktan kaçınma kapsamında E1 kodlu katılımcının: “hasta olmamak adına sağlıklarına daha fazla dikkat etmesi ve bu konuda da elinden geldiğince buldukları her ortamda ve kişisel temizliklerine çok dikkat etmeye başlaması”, karantina desteği kapsamında E4 kodlu katılımcının: “gönüllüler vasıtasıyla ihtiyacı olan insanlara sürekli yardımlar yapıldı, ihtiyaçlarını karşılayamayan yaşlıların ihtiyaçları vefa destek gruplarınca karşılandığı için bu dönemde öne çıkan değerlerden biri yardımseverlikti.”, inanç kapsamında ise K1 kodlu katılımcının: “Hasta olanlar ve yakınları hastalığın Allahtan geldiğine inandı ve bol bol dua ederek Allaha tevekkül ettiler.” şeklinde görüşleri örnek olarak verilebilir.

Değerlerin Erozyona Uğramasının Yol Açacağı Olası Sorunlara İlişkin Bulgular

Katılımcıların, “Pandemi döneminde değerlerde yaşanan erozyon ilerleyen zamanlarda hangi sorunlara yol açabilir?” sorusuna vermiş olduğu yanıtlar, Şekil 6’da gösterilmiştir.

Şekil 6. Pandemi Döneminde Erozyona Uğrayan Değerlerin Yol Açacağı Olası Sorunlar

Şekil 6’da katılımcıların pandemi döneminde belirttikleri bazı değerlerde yaşanan olumsuz yansımaların yol açacağı olası sorunlara ilişkin görüşleri kategorileştirilerek sunulmuştur. Buna göre belirtilme sıklığına göre yanıtlar sırasıyla Yalnızlık (f:17), Sağlık sorunları (f:13), İnsani duygulardan uzaklaşma (f:11), Sosyal problemler (f:8), İletişim bozukluğu (f:6), Hoşgörüsüzlük (f:5), Ekonomik sıkıntılar (f:5), Bağımlılık (f:5), Eğitim seviyesinde düşüş (f:4), Duyarsızlık (f:3), Haklarını bilmeme (f:3),

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

Aile içi şiddet ve Aile bağlarında zayıflık (f:2), Saygısızlık (f:1) olmak üzere 14 farklı kategoride ele alınmıştır.

İletişim bozukluğu kategorisi kapsamında E3 kodlu katılımcının: “Kişiler arası iletişimin en düşük olduğu dönemlerden birini yaşadık. Bilimsel çalışmalarımızı bireyler üzerinde uygulayamadık. Dolayısıyla bu eksiklikler ileride iletişim bozukluklarına ve (eğitimci bakış açısıyla) eğitimde aynı noktada kalmaya yol açacak.”; İnsani duygulardan uzaklaşma kapsamında E1 kodlu katılımcının: “Duyarlılık, Dostluk, Nezaket ve Dayanışma gibi değerlerin azalması kişilerin ileride insani hislerinden mahrum kalmasına sebep olabilir.”; Yalnızlık bağlamında K2 kodlu katılımcının: “ Bireyselleşme sorunu da yaşanacak. Herkes evine ve odasına çekildi, arkadaşlıklar dostluklar eridi gitti.”; Hoşgörüsüzlük kategorisinde K3 kodlu katılımcının: “Hoşgörüsüz bir toplum oluşacak. Kimsenin kimseye bir toleransı kalmadı çünkü herkes kendi derdine düştü.”; Aile bağlarında zayıflık bağlamında K10 kodlu katılımcının: “Aile yapısında değişim (hastalık bulaştırma korkusu ile saydığımız sevdiğimiz dede ve nenelerimizi ziyarete gidemiyoruz, bazı toplumlarda ve bizim toplumumuzda var olan geniş aile kavramı yerini çekirdek aileye bırakacaktır.)”; Saygısızlık kategorisinde K4 kodlu katılımcının: “kurallara uymak istemeyen kişiler nedeniyle insani ilişkilerde saygı sorunları meydana gelecek” şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Sağlık sorunları ve ekonomik sıkıntılar kategorilerinde ise değerlerden bağımsız olarak pandeminin toplumda yol açtığı sorunlara ilişkin olarak yanıt verdikleri görülmüştür. Örneğin; E2: “Sağlığımız olumsuz etkilenecek. Ben ileride göz ve eklem hastalıklarının artacağını düşünüyorum.” veya E5: “ekonomik sıkıntılar, birçok işletmenin kapandığını duyuyoruz, çoğu kişide çalıştığı işinden ayrıldı ya da çıkarıldı.” şeklinde benzer görüşlerin belirtildiği de tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Covid-19 pandemisi ekonomi, sağlık, eğitim, turizm ve sanayi sektörü gibi birçok sektörde var olan düzenin yeniden ele alınmasına kapı aralamış, belirtilen sektörlerde yaşanan değişim bireylerin diğer bireylerle olan ilişkilerinde, ekonomik faaliyetlerinde, eğitim-öğretim süreçlerinde, turistik gezilerinde, kültürel ve sosyal etkinliklerinde bir revizyon sürecini de gerekli kılmıştır (Kurt Demişbaş ve Sevgili Koçak, 2020; Tisdell, 2020; Popyk, 2021; Ratten,2021) . Bu gereklilik sosyal mesafe ve izolasyon, karantina uygulamaları, seyahat yasakları, toplumsal etkinliklerin ertelenmesi, sosyal alanların geçici bir süre ile kapatılması gibi bir takım tedbirlerle sonuçlanmıştır (Ellis vd. 2020; Can, 2020; Afacan ve avcı,2020; Dolmaz ve Metin 2021). Araştırmanın ilk sonucu tüm bu hususlar ve araştırma sonuçları ile örtüşür biçimdedir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarından yirmi ikisinin Covid-19 pandemisinin değerler üzerinde etkili olduğu ve bu etkinin hem pozitif hem de negatif yönlü olduğu düşüncesini taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Üç öğretmen adayının ise pandeminin değerler üzerinde sadece olumsuz etki yaptığını fikrini paylaşmasından tüm öğretmen adaylarının pandeminin değerler üzerinde etkili olduğuna dair hem fikir oldukları sonucu çıkarılabilir.

İnsanları birbirine kenetleyen ve toplumları bir arada tutan değerler toplumun davranış - yaşayış biçimini etkiler ve toplumların yaşayış biçimlerinden etkilenirler (Direkci,2019). Nar'a (2020) göre Covid-19 pandemisi sonucu sosyal yaşam deyim yerindeyse yeniden planlanmış, kişilerin bilinen alışkanlıkları, hayattan beklentileri ve temel amaçları farklılaşmış, insan hayatı kısıtlanmış ve dönüşüme zorlanmıştır. Benzer bir biçimde Zırhlıoğlu'da (2020) alınan tedbirlerin kişiler arası ilişkilerin azalmasını, kısıtlanmasını ya da ertelenmesini yeni ilişkilerin ve bu ilişkilerle birlikte ortaya çıkma ihtimali olan sevgi, saygı, hoşgörü ve adalet gibi etik değerlerin önünde bir engel olduğunu düşünmektedir. Zülfikar ve Özmen'in (2020) yapmış oldukları araştırma sonucu bireylerin aile

Atf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

bireyleri, arkadaş çevresi ve akrabaları ile buluşma özlemi çektikleri, pandemi ortadan kalkıp sosyal izolasyon süreci sona erdikten sonra yapmak istedikleri ilk üç şeyden birinin sevdikleri ile fiziksel ortamda bir araya gelmek istediği olduğu yönündeki veriler Zırhlioğlu'na ait bu düşünceleri doğrular niteliktedir. Covid-19 pandemisinin yaratmış olduğu sosyal kısıtlılık, yaşam tarzında görülen değişimler, gündelik rutinlerin ertelenmesi ve bir takım değerlerin ortaya çıkabilmesi için gerekli olan ilişkilerin gerçekleşemeyişi misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, eşitlik, özgürlük, hoşgörü, dostluk, arkadaşlık gibi değerlerin yaşanmasına engel olmaktadır (Ahmadi, 2020; Dolmaz ve Metin, 2021; Simmons, 2020;).

Öğretmen adaylarına göre pandemi döneminde insanoğlu stres atamadığı ve gündelik hayatta birçok şeyi gerçekleştiremediği için gergin olması sebebiyle hoşgörü, misafir kabul edemeyip misafirlğe gidemediği için misafirperverlik, kısıtlı yaşam şekillerine uymak zorunda kaldığı için özgürlük, işsiz kaldığı ya da işe gidemediği için birikimlerini harcaması sebebiyle tasarruf, esnek çalıştığı ya da tam kapanma dönemlerinde hiç çalışmadığı için çalışkanlık değeri erozyona uğramıştır. Ayrıca öğretmen adayları ufacık bir virüsün yarattığı ölüm korkusundan dolayı cesaret, sevdiklerimiz ile birlikte olmadığımız için sevgi, herkesin gerekli tedbirleri alıp başkasına saygı duyması gerekirken bazılarının umursamaz tavırlarından dolayı saygı, sorumlu olunan birçok işin pandemi dolayısı ile ertelenmesi sebebiyle sorumluluk değerlerinin bireylerde zayıfladığını düşünmektedir. Öğretmen adaylarına göre bireylerin dostlarından uzak kalmaları dolayısıyla dostluk, komşularıyla sadece kapı önlerinde görüşebildiği ve komşuluk yapamadığı için komşuluk, aile büyükleri ile görüşemediği için aile birliğine önem verme, pandemi döneminde eğitimde dâhil olmak üzere birçok alanda insanların aynı şartları yaşamadığını düşündüğünden eşitlik, bazı davaların ertelenmesi durumunun yarattığı hissiyat sebebiyle adalet, insanların pandemi dolayısıyla gerçekleştiremediği her şeye sabretmesi ve sabır sınırlarını zorlaması sebebiyle sabır değeri zayıflamıştır. Ayrıca öğretmen adayları pandeminin üniversitelerde ve çeşitli araştırma merkezlerinde sürdürülen bilimsel çalışmaları yavaşlattığını ve bu durumun bilimsellik değerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Pandemi ortamının yaratmış olduğu ortam ve hissiyat ise bireylerde duyarlılık, özgüven, estetik, bağımsızlık, azim, diğerkamlık, içtenlik, nezaket, empati, kadirşinaslık gibi değerleri olumsuz etkilemiştir. Tüm bu hususların araştırmanın ikinci sonucunun alan yazında var olan çalışmalar ile örtüştüğünü, bazı değerlerin pandemi ortamının yarattığı kısıtlılıktan dolayı negatif yönlü etkilendiğini göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen üçüncü sonuç öğretmen adaylarının Covid-19 pandemisi sonucu değerlerde yaşanan erozyonun ilerleyen dönemlerde birtakım sorunlara yol açabileceğine ilişkin endişeler taşıdıkları hususudur. Öğretmen adayları covid-19 pandemisinin bireylerin davranış ve yaşayış biçimlerinde, sosyal ilişkilerinde, etkinliklerinde, yeme içme – uyku alışkanlıklarında yarattığı değişikliğin ilerde asosyal yaşam, stres, kaygı, sağlık sorunları, toplumsal yozlaşma, nezaketsizlik, obezite, korku, duygusal yoksunluk, dijital bağımlılık, nezaketsizlik, bireyselleşme, toplumsal değerlerde kayıp, özgüven eksikliği, motivasyon kaybı, depresyon, iletişimsizlik, işsizlik, istenmeyen davranışlarda artış, samimiyetten uzaklaşma, düzensiz beslenme, kültürel zayıflama, aile yapısında değişim gibi bireysel, sosyal, ekonomik alanda bir takım sorunlara yol açacağını düşünmektedir.

Pandeminin birtakım bireysel ve toplumsal problemlere yol açması kaçınılmazdır. Çeşitli araştırmacılar yapmış oldukları araştırmalarla yalnızlaşma-bireyselleşme (Aşkın vd., 2020), kaygı (Kotler, 2020), stres ve öfke, hayal kırıklığı (Brooks vd., 2020), korku (Güngörer, 2020), işsizlik (Büyük ve Can, 2020), sağlık sorunları, asosyal yaşam (Tarlakazan ve Tarlakazan, 2021) gibi problemlerin yaşanması muhtemel sorunlardan sadece bazıları olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma

Atf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. Shanlax International Journal of Education, 11(S1), 109-121.

sonucunda elde edilen bazı bireysel ve toplumsal sorunlar ile çeşitli araştırmacıların elde ettiği bireysel ve toplumsal sorunların benzerlik göstermekle birlikte, araştırmada özgün olarak öğretmen adaylarının iletişim zayıflığı, bilimsel erozyon, bencillik, duyarsızlık, duygusal uzaklaşma ve ilişkilerde resmiyet, kültürel zayıflama, aile yapısında değişim, toplumsal yozlaşma-hoşgörü ve nezaket gibi insancıl duygularda azalma, sağlık problemleri (kronik rahatsızlıklar), bilgi ve denetim yetersizliği, aile içi şiddet ve istenmeyen davranışlarda artış, emperyalizm gibi sorunların yaşanma ihtimalinin de yüksek olduğu yönünde görüşlerinin alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen son sonuç ise covid-19'un yaratmış olduğu atmosferde insanların birtakım şeylerden fedakârlık yapmanın, başkalarına yardım etmenin ve toplumsal dayanışma içerisinde bulunmanın, kanaat etmenin, şükretmenin, sağlıklı olmanın önemini, özgür ve hür olmanın ise güzelliğini kavradığıdır. Yine yeni bir yaşam tarzı ile karşılaşan öğretmen adaylarının bu dönemde yeniliklere açık olma, temizliğe ve hijyene önem verme, kötü günler için tasarruf yapabilme, ailecek bir arada olma, başkalarının çıkarlarını da kendi çıkarı gibi gözetme ve vefalı olmanın erdemini keşfettikleri hususu da bu araştırmanın bir sonucudur. Tüm bu hususlar alan yazında var olan araştırmalarda ortaya konular bazı hususlarla benzerlik göstermektedir. Örneğin Karakaş'a (2020) göre zor süreçlerin sosyolojik mekanizmalarının işleyiş farklılığı yeni ve güçlü toplumsal davranışlara da kapı aralayabilmektedir. İnsanlar zor zamanların üstesinden gelebilmek için dayanışma, yardımlaşma ve işbirliği gibi insani değerleri işe koşabilirler. Ayrıca çeşitli araştırmacılara göre pandemi çekirdek ailelerde aile içi etkileşimi artırmış, internetin sosyalleşme ve bilimsel araştırma amaçlı kullanımını yoğunlaştırmış, bireylerde temizlik ve hijyen bilinci ile teknoloji okuryazarlığı bilincini artırmıştır (Barış ve Taylan, 2020; Yıldırım ve İpek, 2020). Araştırmayı özgün kılan alan yazında var olan araştırmalardan farklı olarak birçok değer bu süreçte insani ilişkiler noktasında önem kazandığı sonucunu öğretmen adaylarının gözüyle açığa çıkarmasıdır. Yeniliklere açık olma, şükür, tevekkül, diğerkamalık ve temizliğe önem verme gibi toplumsal yaşamda yeri büyük olan bir takım değerler pandemi döneminde gündelik yaşamda daha ön plana çıkmıştır.

Bazı değerlerin öğretmen adaylarınca hem erozyona uğrayan hem de kazanım yaşanan değerler arasında gösterilmesi aslında değerlerin göreceli olduğunu, yaşam tarzından, bakış açısından, bulunulan mekândan ve bireylerin tercihlerinden etkilendiğini bizlere göstermektedir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

- Söz konusu çalışma sadece pandemi sonrasını içerdiğinden dolayı farklı gruplarla/örnekleme pandemi öncesi ve pandemi sonrasını kıyaslayan karşılaştırma araştırmaları yapılabilir.
- Nitel yöntemde daha sınırlı bir grupta yapılan görüşme ile yürütülen bu çalışmanın nicel yöntemle farklı veri toplama araçlarıyla daha fazla sayıda örneklem ile yapılması söz konusu olabilir.
- Öğretmen adaylarıyla yapılan bu çalışmanın farklı alternatifleri olarak, gençlerle, yetişkinlerle veya yaşlılar gibi farklı düzeylerdeki katılımcıların pandeminin değer yargılarına ilişkin etkilerine yönelik görüşleri alınabilir.

Kaynakça

Afacan, E. & Avcı, N. (2020). Koronavirüs (Covid-19) örneği üzerinden salgın hastalıklara sosyolojik bir bakış . *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Covid-19 Özel Sayısı 2*, 1-14.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.

Ahmadi, R. (2020). Koronavirüs pandemisinin (Kovid-19) toplumsal etkileri. *Bilim Armonisi Dergisi*, 3(2): 65-72. doi: 10.37215/bilar.800484

Altunay Şam, E. (2015). Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Educational Science*, 3(4), 47-63.

Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.

Aşkın, R., Bozkurt, Y. & Zeybek, Z. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, 19(37), 304-318.

Ataş, Ö. and Ayık, A. (2013). Pre-service teachers' school alienation. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 103-122.

Ayaydın, Y. & Ayaydın, H. Y. (2018). Sosyal Medyanın Değer Oluşturma Sürecindeki Rolünün Öğrenci Görüşleriyle İncelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 57-89.

Ayık, A. and Ataş, Ö. (2014). The relationship between pre-service teachers' attitudes towards the teaching profession and their motivation to teach. *Journal of Educational Sciences Research*, 4(1): 25-43. Available at: <https://doi.org/10.12973/jesr.2014.41.2>

Aytaç Ö, Kurtdaş M. Ç. (2015). Social origins of illnesshealth and health sociology. *Fırat University Journal of Social Science*. 25(1), 231-250

Bacanlı, Hasan (1999). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel.

Balcı, A. F. & Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

Barış, İ. & Taylan, H. H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye'de aile içi sorunlar. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, Gürsoy Akça Özel Sayısı, 5, 13-32.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö., & Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.

Barnes, J, M. (2019). Teachers' Values: An International Study of What Sustains a Fulfilling Life in Education, *Journal of Education and Training Studies*, 7(5), 1-18.

Bars, M. E. (2017). Kültürel Değerlerin Aktarımında Halk Edebiyatı Ürünlerinden Yararlanma, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 217-228.

Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve Günlük Hayat. *Dem Dergi*, 1(1), 12-19.

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The lancet*, 395(10227), 912-920

Büyük, Ö. & Can., E. (2020). COVID-19 Salgınının Türk Turizmine Etkisi: Seyahat ve Konaklama Endüstrileri Üzerine Değerlendirme. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 312-331

Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *AUAd*, 6(2), 11-53.

Canatan, A. (2008). Toplumsal Değerler ve Yaşlılar, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1(1), 62-71.

Cohen, J. (1960). A Coefficient of Agreement For Nominal Scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37-46.

Demirkasimoğlu, N. (2015). Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 138-156.

Dilmaç, B. & Şimşir, Z. (2016). Okullarda değerler eğitimi. H. H. Bircan & B. Dilmaç (Ed.), *Değerler Bilançosu (Beyaz Kitap) içinde (s.185-208)*. Çizgi.

Direkci, B. (2019). DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA HIZIR BİN YAKUB'UN CEVÂHİRÜ'L-ME'ÂNÎ ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 45, 179-192.

Dolmaz, M. & Metin, Ö. (2021). Ebeveynlerin Gözüyle Covid-19'un Eğitim-Öğretim Sürecine ve Öğrencilerin Sosyal Hayatlarına Etkileri . *International Journal of Social Science Research* , 10 (1) , 96-121 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijsresearch/issue/63420/947247>

Atf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.

Efe, H. (2016). Reflective portfolio assessment in an EFL context. *Anthropologist*, 24(1), 157–163.

Esiroğlu, Azizhan, (2021). COVID-19'un İnsani gelişime etkisi, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(1), 79-90.

Ellis, A. J., Briggs, D., Lloyd, A., and Telford, L. (2020). New hope or old futures in disguise? Neoliberalism, the COVID-19 pandemic and the possibility for social change. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40, 831–848. doi: 10.1108/IJSSP-07-2020-0268.

Fichter, Joseph H. (2006), *Sosyoloji Nedir*, çev. Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Flood, A. (2010). Understanding Phenomenology. *Nurse Researcher*, 17(2), 7-15.

Gereken, H. (2018). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans TEzi*, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Güngörer, F. (2020). Covid-19'un Toplumsal Kurumlara Etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 393-428.

İçöz Arslan, E. (2018). Dini, Felsefi, Psikolojik ve Sosyolojik Boyutuyla Vicdan ve Vicdanın Değerler Eğitimindeki Yeri, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Kapkın, B., Çalışkan, Z. & Sağlam, M. (2018). Türkiye'de 1999-2017 Yılları arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 185-209.

Karataş, M. (2020). Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi, *40(1)*, 541-573.

Karakaş, M. (2020). Covid-19 salgınının çok boyutlu sosyolojisi ve yeni normal meselesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40(1), 541–573.

Kervankıran, İ., & Bağmancı, M.F. (2020). Bildiğimiz turizmin sonu mu? COVID-19'un Türkiye'deki turizm hareketliliğine etkisi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 76, 19-32. DOI: 10.17211/tcd.811302

Kotler, P., (2020), "The consumer in the age of coronavirus". *Journal of Creating Value*, 6(1), s.12-15.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.

Kurt Demirbař, N. & Sevgili Koçak, S. (2020). 2-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin bakış açısıyla Covid19 salgın sürecinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 328-349.

Law, L.Y.S., Walker, A. and Dimmock, C. (2003), "The influence of principals' values on their perception and management of school problems", *Journal of Educational Administration*, Vol. 41 No. 5, pp. 498-523.

MoNE (2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (<https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden 09.01.2021 tarihinde erişilmiştir.)

NAR, M. ř. (2020). "Covid-19 Salgını ve Dönüşümün Etkisi: şimdi ve Sonrası", *İMGELEM*, 4 (7): 363 -382.

Özen, Bora (2019). "Yaşam Hakkına Saygı ve Etik Sorunu" *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 263-279.

Popyk, A. (2021) The impact of distance learning on the social practices of schoolchildren during the COVID-19 pandemic: reconstructing values of migrant children in Poland, *European Societies*, 23:sup1, S530-S544, DOI: 10.1080/14616696.2020.1831038

Ratten, V. (2021), "Coronavirus (Covid-19) and entrepreneurship: cultural, lifestyle and societal changes", *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, Vol. 13 No. 4, pp. 747-761. <https://doi.org/10.1108/JEEE-06-2020-0163>

Robbins, A. (1993). *Sınırsız Güç* (Çev. M. Deęirmenci). İstanbul, İnkılap Kitapevi.

Selvi, B. (2021). Word Clouds in Grammar Production. *Turkish Online Journal of English Language Teaching (TOJELT)*, 6(1), 44-57.

Shaver, J. P. & Strong, W. (1976). *Facing Value Decisions Rationale-Building for Teachers*. Belmont, Calif: Wadsworth.

Simmons, A. L. (2020). COVID-19 social distancing: A snippet view of the autistic social world. *Disability & Society*, 35(6), 1007-1011.

Skalski, P. D., Neuendorf, Kimberly A., and Cajigas, Julie A. (2017). 'Content Analysis in the Interactive Media Age.' In Neuendorf, Kimberly A. (Eds.). *The Content Analysis Guidebook*. (2nd Edn.) Thousand Oaks, CA: Sage.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.

Steve, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(17), 1-6. Available online: <http://PAREonline.net/getvn.asp?v=7&n=17>.

Uslu, S. (2007). *Platon'da Düzen Sorunu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Uysal, E. (2003), Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erden Tasnifi Denemesi: İnsani Erdemler-İslami Erdemler, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 51-69.

Ünlü, İ. ve Kaşkaya, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2656-2679.

Tarлакazan, E. ve Tarлакazan, B.E. (2021). COVID-19 pandemi sürecinin öğrenci davranışları üzerine etkisi. *JRES*, 8(1), 52-64. <https://doi.org/10.51725/etad.746534>.

Tay, B., Durmaz, F. Z. & Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-93.

TDK (2021). Türk Dil Kurumu Sözlüğü (<https://sozluk.gov.tr/> adresinden 29.09.2021 tarihinde erişildi)

Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153-182.

Tisdell, C. A. (2020). Economic, social and political issues raised by the COVID-19 pandemic. *Economic analysis and policy*, 68, 17–28. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2020.08.002>

Yazıcı, Mehmet, (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.

Yıldırım, S. (2020). Salgınların sosyal-psikolojik görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) pandemi örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1331-1351. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43585>

Yıldırım, O. & İpek, İ. (2020). Yeni koronavirüs salgını dolayısıyla gündeme gelen sosyal izolasyon ve gönüllü karantina döneminde internet ve sosyal medya kullanımı. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (52), 69-94.

Zirhlioğlu, G. (2020). Küresel Salgın ve Sevgi, içinde *Pandemi ve Eğitim* (Ed. Fuat Tanhan ve Halil İbrahim Özok) 3-16. Ankara: Anı.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö., & Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.

Zülfikar, H. & Özmen, S. (2020). Covid 19 Pandemisi Sürecinde Ramazan Bayramı'nın Bireylerde Yarattığı Tüketim Algısı ve Davranışları. *Intermedia International E-journal*, 7(13), 547-558.

Bu çalışmanın hazırlanma ve yazım sürecinde "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulunun 03.03.2021 tarih, E-50288587-050.01.04-12407 sayılı evrak ve 08/20 sayılı etik kurulu kararı ile araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Atıf için Lütfen: Metin, Ö.,& Dolmaz, M. (2023). How has the Pandemic Affected Social Values? From the Perspective of PreService Teachers, is it Erosion or Gain?. *Shanlax International Journal of Education*, 11(S1), 109-121.